

З ІСТОРІЇ ОГІЄНКІВСЬКОГО РУХУ

Є.І.Сохацька

Кам'янець-Подільський державний університет

* До ювілейної річниці Івана Огієнка
(125-ти річчя)

З ІМЕНЕМ ІВАНА ОГІЄНКА

Про культурно-просвітницьку роботу Всеукраїнського Товариства Івана Огієнка

Іван Огієнко і за покликанням душі, і за родом діяльності був ПРОСВІТИТЕЛЕМ, ВИХОВАТЕЛЕМ І НАСТАВНИКОМ УКРАЇНСЬКОЇ ДУШІ, зболеною й зраненою віками неволі та тоталітарною системою.

«Інфляція людини», — так болісно й образно назвав свою Різдвяну проповідь Іван Огієнко у чині митрополита Іларіона (1952р.) «Сучасна Людина, — твердив Іларіон, — залегко приноситься в жертву державі, спілці, партії, капіталу й які зовсім не дбають про неї поза дисципліною, поза покорою до себе» <...>. Людина — це син Божий, вона створена на образ і подобу Божу» <...> Адже заповідав Син Божий: «Будьте досконалі, як досконалий є Отець Ваш Небесний» (Наша Культура. — 1952. — Ч.4 (168). — С.14-15, 17).

Сучасні філософи визначають одну з причин непорозуміння й конфліктів в суспільстві — проблему дефіциту людських якостей. Дається взнаки відмова від моральної максими християнства, нерозвиненість інституту національних еліт.

Безперечно, що творча спадщина Івана Огієнка повинна слугувати «випрямленню» людини, її вдосконаленню, що в кінцевому результаті удосконалюватиме наше суспільство, сприятиме його перетворенню в громадянське, вищою метою якої повинно бути слугування української національної ідеї.

Слава Богу, відійшли в минуле часи ігнорування й дискримінації імені цього подвижника Українського Духу. Сталося так, що своєрідним Центром легалізації І.Огієнка став Кам'янець-Подільський, що було цілком органічним і виправданим.

Розпочався процес Огієнкового повернення в Україну в 1992 році, коли широко, у всеукраїнському масштабі, відзначалося 110-річчя від дня народження цього визначного українського діяча. Ювілейні торжества скеровував і організовував ювілейний комітет, очолюваний Миколою Жулинським. До складу комітету входили відомі вчені, етнографи, церковні діячі, працівники освіти (А.Бурячок, Д.Степовик, В.Скуратівський, П.Бойко, О.Опанасюк, Є.Сохацька, П.Ткачук, М.Федунець та ін.). Стартом ювілейного року стало містечко Брусилів на Житомирщині – місце народження І.Огієнка. Тут 15 січня 1992 року відбулося велике літературно-мистецьке свято за участю вчених, представників громадськості України і діаспори та мистецьких колективів Житомирщини.

Завершальним етапом ювілейного року стала науково-теоретична конференція «Духовна і науково-педагогічна діяльність І.І.Огієнка (1882-1972) у контексті національного відродження», яка відбулася 16-17 квітня у Кам'янець-Подільському педінституті (з 1997 – педагогічний університет), правонаступникові Кам'янець-Подільського державного українського університету (1918-1920рр.), ректором і фундатором якого був І.Огієнко.

15 липня 1993 року в Мінюсті України було зареєстровано Всеукраїнське Товариство Івана Огієнка (свідоцтво №476), метою якого визначено пропаганду творчої спадщини одного з батьків української духовності ХХ ст. – Івана Івановича Огієнка (1882-1972 рр.). Тим самим було легалізовано цю неординарну постать, замовчувану і шельмовану впродовж радянського часу.

Товариство об'єднує первинні осередки, створені в переважній більшості областей України. Очолюють їх відомі науковці-філологи, громадські діячі. У Товаристві найвагоміші здобутки мають чотири відділення – Кам'янець-Подільське (Л.Поплавська), Львівське (Я.Ганіткевич), Житомирське (Л.Бондарчук) і Київське (І.Тюрменко). У 2005 р. наново пройшли перереєстрацію осередки: Луганський (Тамара Терновська), Чернігівський (Ніна Огієнко), Сумський (Людмила Яременко), Хмельницький (Світлана Бевза), Тернопільський (Наталія Поплавська), Бережанський (Надія Волинець), Кам'янець-Подільський (Людмила Поплавська-Мужеловська), Рівненський (Раїса Тхорук), Харківський (Наталія Левченко), Черкаський (Петро Похнатюк), Севастопольський – Авдеєва Ірина та ін. В активах осередків – проведення наукових конференцій (1992 р., 1997 р.), громадських акцій, налагодження співробітництва з діаспорою [зокрема Канадою – Манітоба, Колегія св.Андрея], здійснення великої кількості наукових публікацій, що дає підстави виділити окремий розділ сучасної науки – «огієнкознавство».

Значним поштовхом для здійснення науково-культурологічної пропаганди Огієнкової спадщини став 1997 рік – рік 115-річчя від дня народження вченого-енциклопедиста. Рядом громадських організацій цей рік був оголошений Роком Івана Огієнка. У всіх згаданих центрах огієнкознавства відбулися наукові конференції. Серед них найзначніші

у Київському міжрегіональному інституті удосконалення вчителів ім. Бориса Грінченка («Іван Огієнко (митрополит Іларіон) і виховання національно свідомої особистості (До 115-річного ювілею видатного вченого)» (С.І.Болтвівець) та Кам'янець-Подільському (Духовна і науково-педагогічна діяльність І.І.Огієнка (1882-1972) в контексті українського національного відродження)» (Є.І.Сохацька). Результати конференцій опубліковано в збірниках однойменних назв [(1992, 1997 рр.)].

У 1995 році Товариство ініціювало створення Комітету по присудженню премій ім. Івана Огієнка. Першим головою комітету був академік Анатолій Погрібний, згодом його очолював відомий журналіст Василь Площ, зараз — Комітет з премій імені Івана Огієнка очолює ректор Національної Академії Образотворчого Мистецтва і Архітектури, відомий художник, лауреат Шевченківської премії Андрій Чебикін. Заходами Товариства чимало зроблено для повернення імені Огієнка в Україну і увічнення його пам'яті: встановлено барельєф на фасаді гуманітарного корпусу Київського національного університету (1998 р., скульптор Руслан Русин), де навчався і працював І.Огієнко, та меморіальні дошки і пам'ятні знаки у Винниках (під Львовом), Брусиліві, Житомирі та Кам'янці-Подільському (2003 р.). Досягнуто домовленості з Брусилівською районною Радою про відкриття в Брусиліві музею Івана Огієнка. На картах міст Львова, Житомира, Кам'янця-Подільського, Брусиліві з'явилися названі іменем вченого вулиці. Безперечним позитивом роботи Товариства є те, що його учасники — автори перших монографій про вченого (М.Тимошик, З.Тіменик, А.Марушкевич, І.Тюрменко). Захищено членами Товариства чимало кандидатських і 4 докторські дисертації (М.Тимошик, А.Марушкевич, І.Тюрменко, С.Болтвівець).

Значною є роль Товариства у відродженні Кам'янець-Подільського університету (1997), у домаганні присвоїти ім'я І.Огієнка названому вузу (на жаль, незважаючи на вказівку Президента ще у 1998 р., Міністерство освіти не спромоглося позитивно вирішити це питання).

Новий імпульс у справі присвоєння Кам'янець-Подільському університету імені Івана Огієнка пов'язаний зі вступом на посаду ректора названого ВНЗ відомого вченого-огієнкознавця, члена Ради правління Товариства Олександра Завальнюка. На першій же Вченій раді (січень 2001 р.) було поставлено на обговорення звернення Товариства (№9/'₀₁ від 7.11.2001 р.) щодо гідного пошанування 120-річчя фундатора університету Івана Огієнка встановленням йому меморіальної дошки на фасаді головного корпусу. Було одноголосно прийнято рішення, щоб до 85-річчя заснування університету таку встановити. Робочу групу з виготовлення очолив відомий художник Борис Негода.

Цього ж року відбулося розширене засідання Вченої ради університету на прийняття звернення до Президента України щодо зміни статусу педагогічного університету на класичний та присвоєння йому імені Івана Огієнка. Запрошеними були Микола Плав'юк, голова ОУН, экс-президент УНР в екзилі, доктор економічних наук, почесний професор університету, Ірина Тюрменко, доктор історичних наук, професор, огієнкознавець, Володимир Ляхоцький, доктор історичних наук,

професор, огієнкознавець, Богдан Червак, головний редактор газети «Українське слово», Олександр Мазурчак, міський голова м. Кам'янець-Подільського. Виступили ректор Олександр Завальнюк, професор М.Плав'юк, проф. І.Тюрменко, проф. В.Ляхоцький, Євгенія Сохацька, голова Товариства Івана Огієнка, П.Ткачук, завкафедри української мови, О.Мазурчак.

Одногослосно було прийнято Звернення до Президента України Л.Д.Кучми про перетворення університету в класичний і присвоєння йому імені Івана Огієнка (протокол Вченої ради №9 від 3 жовтня 2003 р.).

17 вересня 2003 року, у рік святкування 85-річчя Кам'янець-Подільського університету, у рамках проведення II Міжнародного Конгресу українських істориків було відкрито меморіальну дошку Іванові Огієнку на фасаді головного корпусу університету. На святі пошанування виступила голова Товариства. Вона наголосила: «Відкриття дошки – важлива справа, але ще важливіше, щоб Огієнківському дітищу – університету – нарешті надали ім'я його фундатора».

Бій за ім'я Огієнка триває! 8 лютого 2005 р. конференція трудового колективу Кам'янець-Подільського університету знову прийняла Звернення до Президента Віктора Ющенка щодо присвоєння названому навчальному закладу мені Івана Огієнка. Відповідний лист за №165 від 15 лютого 2005 р. було надіслано в Секретаріат Президента.

Наближався 2007 рік – рік 125-річчя від дня народження Івана Огієнка.

Рада Товариства звернулася з новим проханням до Голови Держави, в якому, зокрема, зазначено:

«Ім'я Великого Подвижника національної ідеї потребує глибиннішого державного визнання, зокрема в галузі освіти. Його багатогранна спадщина, зокрема науково-педагогічна, повинна бути введена в діючі навчальні плани ВНЗ.

Враховуючи великі заслуги Івана Огієнка у національному відродженні України початку ХХ ст., створенні національного університету на Поділлі, а також значення його наукової і духовної спадщини для сучасної України та наближення славного ювілею – 125-річчя від дня народження, просимо Вас, шановний Вікторе Андрійовичу, видати Указ «Про чергові заходи щодо відзначення 125-річного ювілею відомого державного і громадського діяча Івана Огієнка – Митрополита Іларіона» (проект додається).

Впевнені, що Ваше особисте втручання зрушить з місця справу, над якою б'ється українська національно зорієнтована громадськість понад п'ятнадцять літ, – справу гідного пошанування Славного Сина Нації – Івана Огієнка (1882-1972 рр.)».

Поки верхи приймали рішення, Товариство, члени Ради готувалися до ювілею.

Рішенням Вченої ради Кам'янець-Подільського державного університету від 29 червня 2006 року прийнято Положення про Відзнаку «За заслуги у розвитку освіти і науки в Кам'янець-Подільському державному університеті» і порядок її вручення.

Посвідчення №1 виписано на ім'я Івана Огієнка (посмертно). В урочистій обстановці на засідання Вченої Ради університету від 3 жовтня 2006 року нагороду прийняла представниця роду Огієнків проф. **Ірина Тюрменко**.

Сьогодні Кам'янець-Подільський державний університет продовжує славетні традиції, закладені Іваном Огієнком у 1918 р. Університет змінюється на очах, перетворюючись на модерний навчальний заклад європейського зразка. Він добре знаний не лише в Україні, а й далеко поза його межами. Тут відчувається дух Івана Огієнка, тут шанобливо зберігається пам'ять про першого ректора, тут панує дух науки, культури, тут втілюється найсучасніша науково-педагогічна думка, тут нарешті діє Центр огієнкознавства, якого немає не лише в Україні, але й у всьому україномовному світі.

Відомі зусилля членів київського осередку Товариства щодо пошанування Івана Огієнка у Києві, зокрема про найменування однієї з вулиць столиці його іменем. Листування з мером столиці та відповідними працівниками управлінь міськадміністрацій упродовж 2000-2006 рр. створило своєрідну «Омельченківську» Огієнкіану, яка не дала позитивних наслідків.

Свідченням пошанування роботи названого осередку є відкриття постійно діючої експозиції у Державному музеї історії в Києві. Цю роботу організувала секретар Товариства, голова його Київського осередку, Ірина Тюрменко. Відкриття виставки відбулося 25 травня 2007 р. і було приурочене прийдешньому 125-річчю від дня народження Івана Огієнка.

Безперечним успіхом роботи Товариства є видання наукових збірників «Іван Огієнко і сучасна наука та освіта» Центром огієнкознавства при Кам'янець-Подільському державному університеті (відп. ред. — Євгенія Сохацька). Вийшло 3 випуски (2004, 2005, 2006 рр.). Видання зареєстроване Державним комітетом телебачення і радіомовлення України (свідоцтво серія КВ № 9201 від 28.09.2004 р.) як науково-навчальне, з 2007 р. (IV випуск буде ВАК'івським).

Автори збірника — науковці з різних обширів України і світу, які виявляють постійний інтерес до спадщини Івана Огієнка. Серед них як відомі огієнкознавці (М.Тимошик, І.Тюрменко, О.Завальнюк, Я.Поліщук, В.Лизанчук, Л.Бондарчук), так і молоді дослідники, які вперше долучаються до творчого спадку вченого-просвітителя та енциклопедиста.

Всі дослідження спроектовані на проблеми сучасної України, акцентують увагу на непроминулій цінності міркувань Огієнка про шляхи розвою української держави, культури, філологічної науки, освіти та виховання. У статтях аналізується діяльність ученого-енциклопедиста у політологічному, культурологічному, історико-літературному та педагогічному вимірах. Вперше визначається проблема огієнкознавства як наукова проблема: пропонуються нові методи та підходи до вивчення формату постаті І.Огієнка, характеризується певна динаміка огієнкознавчих досліджень (І.Тюрменко). Незаперечною цінністю збірника є те, що творчість І.Огієнка досліджується в контексті світоглядних та художньо-естетичних пошуків не лише його доби, а й сучасності (М.Тимошик, О.Завальнюк, В.Ляхоцький, Н.Черниш, Л.Горболіс).

Наскрізним стрижнем наукових пошуків дослідників є ствердження націєтворчого, державотворчого змісту праць І.Огієнка, необхідності

актуалізації його ідей в контексті сучасних процесів українського державотворення (М.Слободян, І.Васильків, Г.Бондаренко, В.Лизанчук, М.Рожик, О.Огірко). Солідність наукового фактажу, опертя на архівні джерела, концептуальність, заактуалізованість на сьогоднішній день, притаманні статтям збірника, дають підстави стверджувати, що він значною мірою розширює параметри сучасної гуманітарної науки.

І щонайважливіше: усі випуски Огієнківського збірника сприяють поверненню в Україну величного й чесного імені ученого, фундатора й організатора Кам'янець-Подільського державного університету, заповнюють значною мірою прогалини вітчизняної історії та науки, до яких був причетний І.Огієнко.

Отож, не пропали задарма зусилля Огієнка і його сподвижників, їхні уроки є для нас прикладом самовідданого служіння нації, рідному народові. Спадкоємність поколінь — це наш міцний фундамент, який і врятує нас із сьогоднішніх труднощів.

Григорій Сковорода вважав, що людина за своєю природою є мандрівником: не лише в просторі, але й в часі. Переходячи з однієї «землі» в іншу, і для неї змінюються не лише країни, але й знаки часу.

Ці знаки часу визначають великі люди з великими ідеями. Серед них Іван Огієнко, який повернувся до нас назавжди і зайняв гідне місце в ідеологічному й культурному просторі України.

Живімо з надією! Об'єднуймося навколо національної ідеї, одержимо якою був Іван Огієнко! Товариство відкрите для нових членів! Чекаємо нових матеріалів для публікації в Огієнківських збірниках.

Отримано: 1.06.2007 р.

М.С.Тимошик

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ФУНДАЦІЯ ІМЕНІ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА (ОГІЄНКА)

Хроніка діяльності (2000-2007)

Благодійна організація «Фундація імені митрополита Іларіона (Огієнка)» була створена і зареєстрована в Києві у травні 2000 року.

Згідно зі Статутом, основною метою її діяльності є «втілення в життя заповідей видатного українського вченого-універсала Івана Огієнка (митрополита Іларіона) щодо згуртування громадян України на засадах незалежності держави і високої духовності нації, відновлення миротворчо-благодійних та культурно історичних традицій українського народу; здійснення благодійницької діяльності щодо повернення в Україну, видання та популяризації наукової і творчої спадщини видатних діячів українського відродження з числа письменників, громадських, політичних, релігійних діячів; реалізація ви-